

гічної культури майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Р. М. Абдулов. – Кривий ріг, 2004. – С. 5–10.
2. Лізнюва Н. Ю. Педагогічне планування як аспект удосконалення організації системи позанавчального виховання у вищому навчальному закладі / Н. Ю. Лізнюва // Вісник ЖДУ ім. Івана Франка. – Житомир, 2005. – Вип. 24. – С. 174–176.
3. Тюптя Л. Т. Соціальна робота. Теорія і практика навчання / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова ; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2010. – 455 с.
5. Шмелева Н. Б. Формирование и развитие личности социального работника как профессионала : учебное пособие / Н. Б. Шмелева. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2004. – 196 с.

УДК 378.14

А.А. Харківська

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Анотація. У статті проаналізовано шляхи удосконалення змісту підготовки майбутнього вчителя інформатики. Визначено мету та завдання фахової підготовки майбутнього спеціаліста. Розглянуто складові професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель інформатики, компетентність, науково-інформаційні технології.

The paper explores ways to improve the content of training future teachers of computer science. Defined goals and objectives of professional training of future specialists. The role of research and the use of information technology in the training of future professionals.

Keywords: training, future teachers of computer science, expertise, science and information technology.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одним з основних шляхів, запланованих державою в програмі реформування освіти, є підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня [2]. Національна академія педагогічних наук України приділяє значну увагу визначенню основних напрямів наукових досліджень із педагогіки і психології, зокрема напрямів інформатизації освіти, який вимагає проведення досліджень, спрямованих на опрацювання дидактико-методичного забезпечення вивчення шкільного курсу інформатики та удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики, обґрунтування дидактичних функцій нових інформаційних технологій на всіх етапах освіти та методів і форм їх реалізації, розробку науково-педагогічних основ створення програмних засобів і систем навчального призначення. Все це підтверджує багатоперспективність досліджуваної теми, що потребує системного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років загальні питання щодо управління вищою освітою розглядали С. Андрейчук, П. Вишневський, В. Мануйленко, В. Олійник, І. Трегубенко та інші; окремі аспекти організації навчального процесу досліджували І. Драч, О. Євдокимов, О. Островерх. вивченням теоретичних засад і технологій інноваційної діяльності займалися К. Ангеловські, В. Загвазінський, Г. Сльникова, В. Лазарев, З. Мазур, В. Паламарчук, О. Попова, М. Поташник, А. Пригожин, В. Сластьонін, Л. Подимова, А. Хуторський та інші; теоретичним засадам і технологіям педагогічної освіти свої роботи присвятили В. Андрущенко, Є. Белозерцев, Г. Бодровський, В. Буравіхін, А. Вербицький, М. Лазарев, Л. Міщенко, А. Піскунов, В. Погребняк, В. Сластьонін та інші. Аспекти професійної готовності до педагогічної праці розглядали у своїх роботах К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, В. Сластьонін, О. Хрущ-Ріпська. Проблеми формування професійно-педагогічної культури педагога досліджувалися в роботах Ш. Амонашвілі, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, О. Рудницької. Наукові уявлення про особистість учителя та педагогічну діяльність викладено в роботах Г. Балла, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, С. Корчиньскі. Змісту педагогічної освіти приділяли увагу М. Євтух, І. Зязюн, І. Підласий. Проблему формування знань, умінь і навичок учителя інформатики в різний час досліджували Н.

Балик, В. Биков, А. Гуржій, Л. Брескіна, М. Жалдак, М. Лапчик, Н. Морзе, С. Прийма, С. Раков, Ю. Рамський, Т. Тихонова, Ю. Триус, Г. Цибко, Г. Шугайло та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Визначити професійні компетентності сучасного учителя інформатики Проаналізувати шляхи удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики.

Формулювання цілей статті. Визначити мету та завдання фахової підготовки майбутніх спеціалістів. Розглянути складові професійної компетентності майбутніх учителів інформатики. Проаналізувати шляхи вдосконалення змісту підготовки майбутнього вчителя інформатики

Виклад основного матеріалу дослідження. Суттєві зміни інформатики як навчальної дисципліни, які відбуваються через стрімкий розвиток інформаційних технологій, впровадження їх у різні види діяльності, вимагають нових підходів щодо цілей, змісту, засобів, методів і форм підготовки вчителів інформатики. Вимоги суспільства до молодого педагога передбачають новий підхід до його підготовки, який би забезпечив [3]: високий рівень оволодіння теоретичними знаннями про закономірності педагогічного процесу, про форми і способи його реалізації; формування педагогічних умінь, навичок; формування особистості майбутнього вчителя; оволодіння основами управління навчально-виховним процесом у конкретних педагогічних ситуаціях.

Мета фахової підготовки вчителя інформатики має бути насамперед підпорядкована загальним завданням навчання, виховання та розвитку особистості, зумовлених актуальними і перспективними соціальними потребами, переходом до нового інформаційного суспільства

Як зазначає В. Грубінко, метою освіти в сучасних умовах має бути підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство в навчанні, вихованні та науково-методичній роботі; а вимоги, які ставляться до освіти, – це якість, універсальність підготовки випускника та його адаптованість до вітчизняного та міжнародного ринків праці, особистісна орієнтованість навчального процесу, його інформатизація, визначальна важливість освіти в забезпеченні сталого людського розвитку [1].

Поряд із цим такі суспільні цінності, як освіченість, здатність до саморозвитку та самовдосконалення, неперервне навчання і підвищення кваліфікації, вміння орієнтуватися у величезному інформаційному потоці, обслуговувати та використовувати інформаційні технології у власній професійній діяльності впродовж життя, уміння гнучко, критично мислити в нових умовах набуватимуть особливої значення [4, с. 7].

Визначаючи мету та завдання фахової підготовки, варто врахувати, що провідна роль у сучасній системі навчання вчителя інформатики відведена особистісно-зорієнтованій освітній парадигмі. Поряд із цим зазначимо, що за умов гуманістичної, особистісно-зорієнтованої освіти в основі педагогічного цілепокладання, на наш погляд, доцільно розглядати не лише особистісно-зорієнтовану модель, яка має виконувати наступні функції: інформаційно-аналітичну, мотиваційно-цільову, планову, організаційно-виконавчу, координаційну та контрольну-аналітичну.

З огляду вищезазначеного для удосконалення різних аспектів змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики за умов переходу на дворівневу систему підготовки стає актуальним розгляд його професійної компетентності, яка в свою чергу має такі складові: предметну, психолого-педагогічну й методичну.

Професійна компетентність суб'єкта в якості основи готовності до діяльності у конкретній галузі є найважливішою умовою забезпечення творчого характеру діяльності, особистісного розвитку педагога.

Психолого-педагогічна складова компетентності вчителя інформатики характеризує фахову спрямованість мотивації своєї діяльності, стійкість та глибину пізнавальних інтересів, гуманістичну особистісну позицію, систему ціннісних орієнтацій і переконань, і навіть нове педагогічне мислення.

Предметна складова характеризує систему наукових знань і предметних умінь, які забезпечують підготовку вчителя до практичної діяльності.

Важливе місце в структурі педагогічної діяльності займають контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів. Готовність майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів ґрунтується на трьох складових [3]: 1) мотивації навчальної діяльності; 2) теоретичних знань про цю діяльність; 3) професійно-практичних умінь та навичках її виконання. Таким чином, можна виділити три основні компоненти професійної готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів: мотиваційний – полягає в усвідомленні майбутніми вчителями інформатики значущості оцінювальної діяльності, яка має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач, необхідності вдосконалення своїх знань, вмінь та навичок; змістовний – передбачає глибокі знання психолого-педагогічних основ оцінювання навчальних досягнень учнів, тобто знання об'єктів, цілей, результатів, функцій, критеріїв, видів, форм, методів оцінювання тощо; практичний – передбачає уміння та навички організовувати процес оцінювання, аналізувати результати цього процесу, обирати засоби корекції, створювати автоматизовані контролюючі системи.

Слід зазначити, що трансформація вітчизняної системи освіти відповідно до сучасних умов та глобальної технологізації зумовлює зміну діяльності головних суб'єктів освітньої системи – студентів і викладачів, отже, виникає необхідність розроблення відповідної методики підготовки майбутніх учителів інформатики.

Методична складова займаючи чільне місце з готовністю вчителя до професійної діяльності, інтегрує спеціально-наукові, психологічні і педагогічні знання й уміння та має виражений прикладний характер. Методична складова є розгорнутою системою знань і умінь із побудови процесу викладання інформатики.

Отже удосконалення цієї складової є однією із шляхів удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики.

Наслідком впровадження інформаційних технологій є зміна засобів, методів і організаційних форм навчання. Але саме факт забезпечення освітніх закладів комп'ютерами та програмними продуктами навчального призначення ще не гарантує досягнення нової якості освіти.

Отже, на основі сказаного вище, можна стверджувати, що удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики та використання науково-інформаційних технологій щодо навчання має відбуватися у таких пріоритетних напрямках:

1. Створення загальних інформаційних технологій навчання з різним навчальним дисциплінам, орієнтованих на інформаційну підтримку різної форми навчальної діяльності.

2. Упровадження засобів НІТ, розробка нових компонентів методик викладання, створення інформаційно-навчального середовища у конкретних навчальних дисциплінах, дозволять враховувати можливі зміни у стані системи навчання дітей і вносити корективи в навчальний процес.

3. Створення предметно-орієнтованих інформаційно-освітніх середовищ навчання, що дозволяють використовувати технологію інтегрованого подання і якості знань з допомогою гіпермедіа, мультимедіа систем, електронних книжок тощо. Такі середовища дозволяють інтегрувати всі відомі педагогічні програмні засоби й реалізують ідею інноваційного підходу при створенні та використанні нових інформаційних технологій у навчанні.

4. Використання засобів комп'ютерних мережевих технологій обміну різноманітною інформацією між користувачами, для доступу до баз даних, бібліотечних фондів, ресурсів великих наукових центрів тощо. З розвитком комп'ютерних технологій і створенням глобальних інформаційних мереж дедалі активніше проявляється потреба у формуванні в учнів знань, умінь і навичок навігації в інформаційно-навчальному просторі з метою підвищення ефективності їх пізнавальної та практичної діяльності в умовах становлення інформаційного суспільства.

Також значну роль у вдосконаленні підготовки майбутніх учителів інформатики має відігравати використання програмно-методичних комплексів, які передбачають рішення функціональних завдань під час навчання. Такі комплекси відкривають нові можливості перед викладачами та студентами, оскільки допомагають зв'язати воедино навчальні програми, методичне забезпечення та використовувати методи і засоби інформатики під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та інших форм навчання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Основні чинники, що визначають шляхи удосконалення змісту підготовки майбутнього вчителя інформатики залежать від напрямів розвитку змісту професійної підготовки й реальних освітніх потреб суспільства наявності механізмів практичної підготовки майбутнього вчителя інформатики, які зумовлені новою соціокультурною ситуацією та вимагають від сучасного вчителя інформатики вміння використовувати такі функції як: інформаційно-аналітичну, мотиваційно-цільову, планову, організаційно-виконавчу, координаційну та контрольну-аналітичну.

Узагальнюючи існуючі підходи до предметної й методичної підготовки майбутнього вчителя інформатики у педагогічних ВНЗ із урахуванням нових соціокультурних реалій, слід зазначити, що вони тісно взаємопов'язані та не можуть розглядатися окремо.

Список використаних джерел:

1. Грубінко В. В. Формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ в контексті вимог Болонського процесу // Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (м.

- Тернопіль, 26 березня 2004 р.). – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – С. 6–17.
2. Національна доктрина розвитку освіти затверджена Указом Президента України № 347/2002 р. : за станом на 17 квітня 2002 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
  3. Кисіль М. В. Вимоги до вищої освіти в контексті формування інноваційно-інформаційного суспільства / М. В. Кисіль // Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка / гол. ред. В. М. Мойсишин.– Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ імені В. Стефаника, 2010– Вип. 3 (11). – С. 41–50.
  4. Спирін О. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою : монографія / Спирін О. М.; за наук. ред. акад. М. І. Жалдака. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 300 с.

УДК 378 : [37.011.31 : 37.041]

С.М. Хатунцева

САМООСВІТА В СТРУКТУРІ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан науково-теоретичного вивчення проблеми самоосвіти. Досліджено сутність самоосвіти вчителя як компонента самовдосконалення. Встановлено, що науковці підходять до вивчення проблеми самоосвіти з різних позицій: як до процесу індивідуального пізнання світу, засобу самореалізації суб'єкта в пізнавальній діяльності; як до цілеспрямованої самостійної діяльності педагога; як до організації самоосвітнього читання; як до інструменту підвищення знань, умінь, навичок, потрібних для виконання професійних обов'язків; як до перекаліфікації спеціалістів та як до засобу професійно-посадового росту. Відзначено вплив мотиваційного та емоційного компонентів на процес самоосвіти вчителя.

Ключові слова: самовдосконалення, самоосвіта, самоосвіта вчителя, потреба у самоосвіті, мотивація.

Khatuntseva S. Self-education in the structure of teacher's self-improvement.

This paper examines the current state of scientific and theoretical study of the problem of self-education. The essence of teacher's self-education as a component of self-improvement has been studied. It has been found out that scientists have different approaches to the study of the problem of self-education: as a process of individual knowledge of the world, a means of self-realization in the cognitive activity of the subject; as purposeful self-ruling activity of a teacher; as a self-education of reading; as a tool to enhance the knowledge and skills required for the performance of professional duties; as retraining of specialists and as a means of professional and official growth.

It has been emphasized that self-education occurs in response to the need for knowledge. A person brings new ideas and proposals and on his own initiative tries to satisfy the need for elimination of lack of knowledge. The action to meet such need involves persistence, activity, vitality and purposefulness of the individual. The author focuses attention that the self-education implies a deliberate systematic activity of the individual. The attention is paid to a number of laws of the process of self-education. It has been found that actualization of a personal moment in education is seen in the fact that personality creates himself, recognizing the reality of his own subjective feelings and using self-education as a tool for self-improvement.

The author states that difficulties in meeting the cognitive needs and interests are a form of pedagogical barrier. It has been proved the expediency of artificial creation of pedagogical barrier (difficulties in meeting the cognitive needs and interests) to overcome it in the educational process that will contribute to future teachers' readiness for self-education and self-improvement as a whole.

It has been found that self-education is colored with creative nature of the activity. The positive motivating activity of an individual that is related to self-regulation of a body is an integral part of cognitive activity. Self-education is a type of such teacher's activity and involves purposefulness, considerable willpower, self-control.

The influence of motivational and emotional components on the process of teacher's self-education has been defined.

Keywords: self-improvement, self-education, teacher's self-education, need in self-education, self-development, motivation.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема самоосвіти як компонента самовдосконалення вчителя є назрілою. Ураховання вимог ринку праці до компетентностей фахівців вимагає перегляду наукових поглядів на проблему самовдосконалення вчителя. На тлі глобальних трансформацій в світі загострюється проблема підготовки висококваліфікованого конкурентоспроможного педагога. Забезпечення працевлаштування випускників вищих навчальних закладів на європейському ринку праці вимагає формування професіонала, здатного до самовдосконалення впродовж усього життя. Питання неперервної освіти пов'язані з діяльністю вчителя. Сучасний період характеризується швидким оновленням інформаційних, інженерних технологій, зміною технічного обладнання, швидким старінням "освітнього капіталу", що потребує від педагога професійного самовдосконалення. Бурхливий розвиток всіх сфер виробництва ініціює зміни у системі вищої освіти, спрямовані на підготовку таких фахівців, які б постійно оновлювали свої знання. Високий професійний статус, рейтингова позиція вчителя залежать від багатьох факторів, зокрема від результатів професійної діяльності педагога в системі неперервної освіти. Вища школа покликана підготувати такого педагога, головною ознакою якого є готовність до самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема свідомої і систематичної роботи над собою з метою вдосконалення завжди привертала увагу дослідників. Витоки досліджень самоосвіти знаходимо в працях Дж. Беллєрса, Я. Коменського, І. Песталоцци, Ж.-Ж. Руссо, В. Трєнциндорфа та інших видатних мислителів того часу, які звертали увагу на значущість самоосвіти у житті людини і суспільства. З позицій індивідуалізації та самостійного

систематичного навчання підходить до вивчення проблеми самоосвіти М. Рубакін. А. Айзенберг розглядає самоосвіту як самостійне читання, вибір літератури. Бібліограф зазначає, що самоосвіта є гнучкою та індивідуалізованою, не передбачає регламентації об'єму навчального матеріалу. Разом з тим, А. Айзенберг зауважує, що самоосвіта може розвиватися при наявності: по-перше, потреби у самоосвіті як домінуючого чинника самостійного засвоєння знань; по-друге, певної ситуації для усунення визначеного незадоволення вимог особи. П. Підкасистий підходить до вивчення самоосвіти з позицій неперервного процесу росту й розвитку знань й вдосконалення методів пізнання як основи сформованої у людини потреби в знаннях. З точки зору найбільш динамічної форми підвищення рівня кваліфікації спеціаліста тлумачать самоосвіту Т. Браже, Ю. Кулєткін, В. Котляр, Г. Сухобська. Як складову самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку розглядають самоосвіту І. Котова, В. Слободчиков. Обґрунтування природи самоосвіти особистості висвітлено в роботах Г. Батишєва, М. Кагана, Л. Ніколова, П. Смірнова, Г. Щєдровицького та інших. Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема підготовки майбутнього вчителя є однією з основних у теорії та практиці професійної освіти (Н. Волкова, С. Гончаренко, В. Гриньова, В. Давидов, В. Ковальчук, В. Краєвський, О. Любашенко, Р. Скульський); вона пов'язана з його самовдосконаленням (Т. Вайніленко, О. Ігнатюк, С. Мартиненко, С. Сисоєва, Н. Чернігівська, М. Чобітько). Розвиток ідей про самоосвіту вчителя відображено в роботах О. Абдуліної, С. Вершловського, Т. Воронової, М. Ніколаєва, Н. Косенко. Громадсько-політична та культурно-освітницька діяльність видатних вчених, які приділяли велику увагу